Oponentský posudek disertační práce

Studijní program: Specializace v pedagogice (P7507)
Studijní obor: Vzdělávání v biologii XVBI (7507V093)
Student: **Mgr. Ing. Silvie Svobodová**
Školitel: doc. RNDr. Vasilis Teodoridis, Ph.D.
Název práce: **Environmentální gramotnost žáků úrovně ISCED 2 v České republice, Slovensku, Polsku a Německu**
Oponent: PhDr. Jan Petr, Ph.D.
Pracoviště: katedra biologie, Pedagogická fakulta Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích

Předložená disertační práce obsahuje 173 stran textu, 60 stran příloh a cituje 239 literárních pramenů.

Hlavním cílem práce bylo zjišťování úrovně environmentální gramotnosti žáků na úrovni ISCED 2 v České republice a okolních zemích. Pro autorku splnění tohoto cíle znamenalo volbu vhodné metodiky výzkumu spojené s tvorbou vhodného výzkumného analytického nástroje.

V době, kdy zaznamenáváme rozsáhlé globální změny v životním prostředí, změny klimatu, ztrátu biodiverzity a řadu dalších problémů, je vzdělání a celkové povědomí o těchto změnách, jejich příčinách a budoucím vývoji nanejvýš důležité. S tím souvisí i potřeba vyrovnat se s množstvím často velmi protichůdných informací. Pro mladou generaci je to otázka porozumění informacím, otázka vědeckého přístupu ale i emočního vnímání těchto jevů. Proto považuji uvedené téma disertační práce za velmi aktuální a předpokládám, že se pořízená data a jejich diskuse uplatní v porozumění tomu, jak environmentální problematiku chápou žáci na základní škole, resp. úrovni ISCED 2.

Literární přehled práce je zpracován přehledně a konzistentně a autorka předkládá podrobnou analýzu problematiky environmentální výchovy, environmentální gramotnosti i přehled dosavadních výzkumů a publikovaných výsledků v těchto oblastech a to i z hlediska historického vývoje. Zvlášť se pak autorka věnuje přehledu dosud užitých a publikovaných výzkumných nástrojů a jejich hodnocení v podmínkách tuzemského edukačního prostředí. Uvedený teoretický rámec práce i objem citovaných prací ukazuje velmi dobrou orientaci autorky ve studované problematice a je adekvátním základem pro vlastní empirický výzkum.

Na základě teoretického rámce byl vytvořen standardizovaný výzkumný nástroj sestavený z částí, které vyvíjela sama autorka a z částí, které převzala z již publikovaných prací.

Před vlastním sběrem dat již existující a verifikované analytické nástroje doktorandka nejprve ověřila v podmínkách České republiky a následně, po důkladné analýze, jejich vybrané části zakomponovala do jednoho celku, který byl poté využit pro sběr dat za účelem splnění hlavního cíle práce. Kromě vyhodnocení stávající úrovně environmentální gramotnosti žáků v ČR a okolních zemích je tedy dalším přínosem vytvoření validního výzkumného nástroje pro eventuální následné výzkumy v oblasti environmentální gramotnosti. V této souvislosti pokládám též za velmi užitečnou diskusi o vhodnosti či parametrech jednotlivých již

publikovaných výzkumných nástrojů ve srovnání s nástrojem vytvořeným autorkou disertační práce.

Metodika výzkumu je propracovaná. Již zmíněný výzkumný nástroj byl validován a pokládám jej za vhodný pro účely (nejen) předložené práce. Adekvátní je i vzorek respondentů. Získaná data jsou vyhodnocena vhodnými statistickými metodami a dle mého názoru jsou odpovídajícím způsobem interpretována a diskutována ve srovnání s obdobnými předchozími výzkumy. Autorce se podařilo získat respondenty v jednotlivých uvedených zemích a její výzkum tak poskytuje možnosti srovnání znalostí a postojů našich žáků a žáků učících se v jiném společenském prostředí a vnímající environmentální problematiku z jiného pohledu. I přesto, že se počty respondentů v jednotlivých zemích liší, je k dispozici dostatek dat pro formulaci závěrů.

Závěr:

Konstatuji, že se předložená práce zabývá aktuální problematikou. Má zřetelně vytýčený hlavní cíl, kterým bylo zjišťování a komplexní analýza environmentální gramotnosti žáků úrovně ISCED 2 v České republice, i jednotlivé dílčí cíle spočívající ve vývoji a ověření výzkumných nástrojů, analýze situace v environmentálním vzdělávání v jednotlivých zemích a srovnání úrovně environmentální gramotnosti napříč všemi sledovanými zeměmi. Pomocí zvolených metod bylo cílů práce dosaženo a autorka své výsledky interpretuje v rámci, který je vymezen teoretickými východisky práce.

Práce přináší původní výsledky, které jsou využitelné ve dvou oblastech. První je oblast vzdělávání, kde práce může být východiskem pro diskusi, kterým směrem by se mohlo a mělo environmentální vzdělávání a výchova ubírat. Druhou oblastí je výzkum, ve kterém najde uplatnění autorkou sestavený a dostatečně validní analytický nástroj.

Předložená práce splňuje nároky kladené na disertační práci uzavírající studium programu Vzdělávání v biologii, a proto ji doporučuji k obhajobě.

K textu práce mám následující dotazy:

1) Na jakém základě byla stanovena hypotéza H2 jejímž předpokladem je, že dívky budou ve všech třech dimenzích, tedy kognitivní, afektivní, konativní, dosahovat průkazně vyšších hodnot? Citované výzkumy sice ukazují na větší vliv environmentálních programů například na vnímavost vůči přírodě, ale na druhé straně ukazují i některé nepříznivé jevy, modelově např. obavy dívek z pobytu a pohybu v lese (str. 46).

2) Vyjasňuje se vztah environmentálního vzdělávání a environmentální gramotnosti v českém prostředí? Lze zaznamenat posun v nahlížení environmentální gramotnosti v praxi, i když se s tímto termínem prakticky nepracuje v kurikulárních dokumentech?

3) Proč nefunguje dobře, respektive je citovanými autory odmítán, model KAB (tj. Knowledge-Attitudes-Behavior)? Lze v českém prostředí nějak příčiny jeho nefunkčnosti objasnit? Nemůže to být například ne úplně přesným zacílením znalostních testů v souvislosti s tím, jak se historicky vyvíjelo pojetí ekologie, respektive některých ekologických kategorií (např.

predátor, spásač apod.)? Nemohou takto koncipované testy vykazovat určité chyby v měření a následně nepřesnou interpretaci modelu?

4) Na str. 80, 84 je zmíněno, že byly použité výzkumné nástroje posuzovány a diskutovány s nezávislými odborníky na EV – jakým způsobem toto posouzení proběhlo?

V Českých Budějovicích 10. března 2021

PhDr. Jan Petr, Ph.D.